

Johanna Frigård

Väri ja historia

ABSTRAKTI / ABSTRACT

”Väri ja historia” -teemanumeron artikkelien kirjoittajat lähestyvät väriä taloushistorian, maisematutkimuksen, valokuvahistorian ja taiteentutkimuksen näkökulmista. Artikkelien yhdistävänä juonteena on materiaalisuuden huomioiminen. Värit ovat tiettyihin materiaaleihin, väriaineisiin ja objekteihin kiinnittyneitä, mutta ne ovat materiaalisia myös siinä mielessä, että värit ovat sosiaaliin käytäntöihin ja materiaaliin toimijoihin kytkeytyneitä. Artikkelien yhteisenä lähtökohtana on myös ajatus värien historiallisuudesta. Tavat tuottaa ja käyttää värejä muuttuvat ajassa, ja niin muuttuvat myös tavat tulkita värien merkityksiä ja jopa havaita ja käsitteellistää värejä.

1

värit, värillisyyden, historia, materiaalisuus

Johanna Frigård, taidehistorian postdoc-tutkimus värillisyyden muuttuvista merkityksistä valokuvauksen historiassa, Turun yliopisto

Värit ovat niin itsestään selvä osa ympäristöämme, että ne vaikuttavat helposti sivuuttavan tutkimuksellisen mielenkiinnon. Ihminen havainnoi ympäristöään värillisenä, ja ihmiset ovat lajin historian alkuhämärästä lähtien värittäneet itseään ja esineitä ympärillään. Värien ja värillisyyden tarkastelu hajautuu kaikille elämänalueille, ja siten värillisyyden voi sisältyä mitä moninaisimpien tieteenalojen näkökulmiin. 2000-luvun puolella lisääntynyt tutkimuksellisessa kiinnostuksessa väreihin yhdistyy erilaisia käännteitä: värejä on luontevaa lähestyä niin visuaalisuuden, materiaalisuuden kuin affektiivisuudenkin kautta. Värillä voidaan viitata niin pigmentteihin kuin esineiden värityksiin, sillä voidaan viitata värihavaintoon tai värien perustaan valon aallonpituuksissa. Niinpä väristä puhuttaessa onkin tarpeen rajata tarkemmin, mistä on kyse.

Tämän *Ennen ja nyt – Historian Tietosanommat* -lehden ”Väri ja historia” -teemanumeron artikkelien kirjoittajat lähestyvät väriä taloushistorian, maisematutkimuksen, valokuvahistorian ja taiteentutkimuksen näkökulmista. Artikkelien yhdistävänä juonteena on materiaalisuuden huomioiminen. Värit ovat tiettyihin väriaineisiin ja objekteihin kiinnittyneitä, mutta väri ovat materiaalisia myös siinä mielessä, että ne ovat sosiaaliin käytäntöihin ja materiaaliin toimijoihin kytkeytyneitä. Artikkelien yhteisenä lähtökohtana on myös ajatus värien historiallisuudesta. Tavat

tuottaa ja käyttää värejä muuttuvat ajassa, ja niin muuttuvat myös tavat tulkita värien merkityksiä ja jopa havaita ja käsitteellistää värejä.

Teemanumeron ensimmäisessä artikkelissa taloushistorian ja liikkuvuuden historian tutkijat Timo Tiainen, Merja Uotila ja Maare Paloheimo tarkastelevat tekstiilien värjäyksessä käytettyjen luonnonväriaineiden tuontia Suomeen 1700-luvun lopulta 1800-luvun puoliväliin asti. Heidän tutkimuksessaan värit ovat hyvinkin materiaalisia, ne ovat kasvien uutteita tai osia, joilla oli käsittelytapansa, hintansa ja painonsa. Kirjoittajat ovat perehtyneet paitsi kansainvälisen kaupan rakenteisiin myös kasvien ja joidenkin eläintenkin tunnistamiseen tulliasiakirjoista. Tullitilastot paljastavat muutoksia väriaineiden tuonnissa, minkä voi ajatella heijastavan sosiaalisissa normeissa ja kulutuskulttuurissa tapahtuneita muutoksia. Samalla arjen ympäristöissä lisääntyneet värit olivat osaltaan vaikuttamassa noihin muutoksiin.

Maisematutkimuksen tohtorikoulutettava Susanna Siro on perehtynyt väriaineisiin jo konservattorin koulutuksessaan. Artikkelissaan hän tarkastelee, miten vuosien 1970–1990 välisellä ajalla toteutettujen Porin, Rovaniemen, Viipurin ja Sortavalan kaupunkien pienoismallien värillisyyden rakentui. Monet värien materiaalisuuteen liittyvät tekijät rajaavat ensinnäkin sitä, mitä kaupunkien historiallisista väreistä voidaan tietää, ja toiseksi sitä, miten tuo tieto on pienoismalleissa visualisoitavissa. Kaupunkien rakennusten väreihin ovat vaikuttaneet niin sosiaaliset ja kulttuuriset säädökset kuin saatavilla olleet maalitkin. Pienoismallien väriytykseen vaikuttivat siihenkin tarjolla olleet materiaalit ja tekotavat, mutta Siro tarkastelee myös, miten näköaistiin perustuva historiatieto ylipäänsä välittyy jälkipolville. Tavoitteena oli kuitenkin pienoismallien värien autenttisuus, vastaavuus historiallisen kaupunkimaiseman kanssa.

2

Värillisyyden merkitys todellisuudenkuvauksen autenttisuuden vaikutelman kannalta korostuu myös omassa artikkelissani, joka käsittelee 1970-luvun lopun luontovalokuvausta Suomessa. Luontovalokuvien tietosisällön kannalta värit olivat oleellisia, vaikka valokuvatekniologioiden ominaisuudet vaikuttivatkin luonnon värillisyyden toistumiseen kuvissa. Lisäksi värillisyyden ja värivalokuvien asemoituminen suhteessa tieteen, taiteen ja viihteen konteksteihin muovasi myös luontovalokuvien arvostuksia. Värillisiin luontovalokuviin kohdistuikin ristiriitaisia odotuksia dokumentaarisuuden, kaupallisuuden ja taiteellisuuden välimaastoissa. Yhtenä keskeisenä väriin liitettyä piirteitä pidettiin sen kykyä vaikuttaa katsojien tunteisiin ja toimintaan.

Värien kyky vaikuttaa ja toimia on lähtökohtana tohtoriopiskelija ja taidekasvattaja Nina Laaksosen artikkelissa, jossa hän ottaa tarkastelunsa keskiöön värien havaitsemisen aistimellisuuden. Laaksosen ymmärtää värillisyyden relationaalisena, ympäristön kanssa vuorovaikutuksessa tapahtuvana kokemuksellisenä ja kehollisena prosessina. Johann Wolfgang von Goethen on katsottu antaneen 1800-luvun alussa uuden suunnan väriteorioille sijoittamalla värin havaittajaksi, ei niinkään ulkomaailman objektien tai valon ominaisuudeksi. Nykyisten posthumanististen teorioiden tuella Laaksosen päätyy korostamaan värejä havaittajaksi ja ympäristön välisiä rajoja ylittävinä aktiivisina toimijoina. Värien värillisyyden synty vuorovaikutteisessa ja toiminnallisessa suhteessa ympäristön kanssa. Tässä piilee myös uudenlaisen ekologisen ajattelun mahdollisuus.

Värikkäitä lukuhetkiä!

Turussa 17.5.2022

Vieraileva päätoimittaja Johanna Frigård